

Fóia basericésca.

Organu

pentru cultura religioasa a clerului si a
poporului.

Redigcata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

10 Februaru 1884.

Cuprinsulu:

Representatiunea episcopului Clain in caus'a scutintelor si libertatilor clerului si poporului unitu. — Astronomulu Pater Angelo Secchi. — Profeti'a Mantuitoriului nostru dela Marcu capu X. viersu 29 & 30. — Din estetic'a ornatelor basericesci. — Rousseau despre caracterulu Evangelielor si a Mantuitoriului nostru. — Varietati.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu **3 fl. v. a.**

Blasiu, 1884.

Tipograf'ia Seminariului gr.-cat. in Blasiu.

Representatiunea episcopului Clain in caus'a scuti- tintelor si libertatilor clerului si poporului unitu.

Dupa dreptulu celu vechiu transilvanu nascutu in epoc'a luptelor confessionali in teritoriulu celu mare alu Ardealului nu eráu recunoscute decâtu numai patru confessiuni, anume cea catolica, calvina, luterana si unitaria, cari singure se bucuráu de drepturi si libertati ¹⁾. Candu inse Romanii au primitu s. Unire, atunci pre dreptulu au pretinsu, cá de aci inainte si baseric'a unita, si in specie clerulu si poporulu unitu se se bucare de acelesi drepturi si libertati, de cari se bucuráu celelalte patru baserici, fienducá ea pre langa tota diverginti'a in ritu si in unele trasuri disciplinare, totusi in privinti'a credintiei, carea constitue essenti'a basericei, formá unu corpu cu baseric'a catolica, si prin ace'a a intratu in sirulu celoru patru confesiuni recepte.

Bunulu Imperatu Leopoldu I, carui i jaceáu totu de a un'a doue lucruri la inima, anume reunirea Romaniloru cu baseric'a catolica si usiorarea sortei loru celei misere, cunoscundu dreptatea si legalitatea pretensiunei clerului si poporului unitu, la 19 Martiu 1701 a datu celebr'a diploma leopoldina cu privire la drepturile si libertatile basericei unite. Diplom'a acést'a inse trebuieá esecutata.

Inimicii unirei si a poporului romanescu adictu ei inse in Ardealu eráu multi. Prejudetiile facia cu unu poporu fora rola publica de seculi cráu adencu inredacinate in clasele inalte si conducatorie a politicei in Ardealu. Temerea acatoliciloru, cá nu cumva prin baseric'a unita catholicismulu se devina in Ardealu una putere prea mare, devenieá totu din ce in ce mai intensiva. Interesele materiali ale unoru clase din Ardealu li se pareáu, cá suntu periclitata prin estinderea drepturiloru si libertatiloru celoru patru confessiuni si la baseric'a unita. Cu unu cuventu tote aceste impregiurári cráu totu atâtea piedeci mari in calea esecutarei punctelor cuprinse in diplom'a leopoldina amintita. Ma eráu piedeci asia de mari, cátu numai pre incetulu si prin desvoltarea unui zelu estraordinariu se poteáu delaturá.

Nice unulu din episcopii nostri celi vechi n'a desvoltatu atât'a activitate neobosita pentru esecutarea diplomei leopoldine cá episcopulu Clain de

---

¹⁾ Asia erá dupa lege. In fapta inse pana la venirea Ardealului sub glorios'a Casa de Habsburg calvinii domnieáu preste tote celelalte, éra apoi baseric'a catolica erá asuprita, si câte odata nice baremu tolerata. Actele dietei Ardealului de pre tempulu principiloru dela reformatiune in coce areta evidentu, cá libertatea religioasa, cu care asia multu se falieá diet'a, erá numai una vorba gola. Cu deosebire baseric'a catolica si Romanii au semtitu amaru, cátu de plina de ghimpi erá libertatea acea religioasa.

plă aducere aminte. Că unu barbatu de talentu politicu eminentu forte bine cunosecă elu piedecile si greutatile cele multe, cu cari aveá se se lupte, pana candu va poté baremu in parte vedé implinite punctele diplomei. Din caus'a acést'a pana candu i a statu calea deschisa, nice odata nu a desperatu, nice nu si a pierdutu curagiulu, pentrucă nice una opusetiune, ori si de unde i se faceá ace'a, nu erá pentru densulu noua si de asia, câtu se nu o fi prevediutu. Că unu belliduce, ce cunosece intréga puterea inimicului, s'a portatu elu in lupt'a cea indelungata si grea. Si acést'a este ace'a ce face caracterulu lui atátu de simpaticu si atátu de impunetoriu pana in diu'a de astádi.

Intre luptele lui cele multe si varii pentru scutintiele si libertatile clerului si a poporului unitu cuprinse in diplom'a numita, va fi totu de a un'a celebra representatiunea data de elu in caus'a acést'a imperatesei Mari'a Teresi'a la anulu 1744, cu care ne vomu ocupá pucinu acumu.

Dupa datin'a de pre atunci, candu imperates'a Mari'a Teresi'a se sui pre tronu, tote clasele si confesiunile pretinseru dela ea intarirea privilegielor, libertatiloru si scutintieloru anteriore, cá asia se se veda asecurate. Episcopulu Clain cá unu barbatu de statu folosindu-se de ocazia acést'a alergá si elu in numele miserului poporu romanescu unitu din Ardealu la inaltulu tronu, nu cá se céra intarirea libertatiloru si scutintieloru clerului si a poporului seu cuprinse in diplom'a leopoldina dela 1071, căce acele in cea mai mare parte reiaseru neimplinite in urm'a opusetiunei celei mari, ce o facuse diet'a Transilvaniei constatatoria in cea mai mare parte din nobili si acatolici, dintre cari celi de antáiu pre lenga prejudetiele cele multe si vedeáu prin diplom'a respectiva periclitata interesele materiali, éra celi din urma interesele confesionali. Ci episcopulu Clain alergá la petiorele tronului, cá libertatile si scutintiele clerului si a poporului unitu concese prin diplom'a leopoldina se se esecuteze odata si puna in pracsu, va se dica, se inceteze odata starea ace'a esceptionala si nedrépta, dupa care juridice clerului si poporului romanescu unitu desi i competitieáu tote drepturile si scutintiele acele atátu in puterea dreptului transilvanu, fienducă acum se tieneáu de un'a din cele patru confesiuni recepte, câtu si in puterea diplomei imperatesci, totusi in pracsu nu le eserceá si i se subtrageáu in deosebite moduri.

Lucrurile, ce le pretinse episcopulu Clain in representatiunea acést'a pentru clerulu si poporulu seu, eráu atátu de naturali si atátu de simple, câtu ar' fi mirare, cum a potutu se existe una opusetiune in diet'a tieriei facia cu ele, deca nu am scí, ce idei curioase despre dreptu si dreptate chiaru si la omeni de simfiri nobile au fostu produsu pre tempurile acele principiele feudali amestecate cu cele ale dreptului romanu, asia câtu noue celoru de astádi ni se paru enigmatice si fabulose. Episcopulu Clain inse cu tote aceste cá unu omu forte intieptu, nu affá inca cu cale in representatiunea acést'a a se provocá nice la dictaminile mintei sanetose, nice la principiele eterne ale dreptatei, cá nu cumva se marésca si mai tare opusetiunea, ci se provocá

numai la dreptulu transilvanu, dupa care punctele reprezentatiunei sale nu poteáu se fia respinse pre bas'a ver unui dreptu positivu. Numai dupace vedit, cã chiaru si pre calea acést'a atãtu de blanda, totusi intempina una opusetiune asia de mare, alergã la principiile mintei sanetose si ale dreptatei eterne sperandu, cã deca nu a potutu misicã pre nobili cã nobili, pre acatolici cã acatolici, i va misicã celu pucinu cã pre omeni, in pieptulu caror'a trebue se palpiteze inca semiulu dreptatei eterne si evangelice. S'a insielatu inse amaru? Barbatii din cari se compuncã diet'a poteáu se fia si si erãu in viet'i'a loru privata celi mai multi omeni patrushi de principiile crestine ale dreptatei, inse cugetarea loru politica erã atãtu de infectata de prejudetie si de ideile cele inechite feudali si inasprite prin dreptulu romanu, cãtu erãu cu totulu necapaci a aplicã si in viet'i'a publica politica principiile acele ale dreptatei, ce nu pucini din eli in viet'i'a privata le aplicãu si practisãu atãtu de frumosu, si mai nice unulu nu erã consciu, cã in ce contradicere se afla cugetarea lui juridica privata cu cea politica publica. Episcopulu Clain ar' fi trebuitu se schimbe intregu modulu politicu de cugetare alu dietei si altoru clase conducutorie, deca voieã se-si ajunga scopulu. Ar' fi trebuitu se arunce secululu nostru in mintile si inimile membriloru dietei, deca voieã se fia intielesu. Acést'a inse pentru unu omu erã absolutu cu nepotintia. Din care cauza inca si mai tare trebue se admiramu noi curagiulu lui, care cu atãt'a taria s'a luptatu nu numai cu una opusetiune, ci s'a luptatu in contr'a ideiloru tempului seu, ce'a ce nu au potutu face nice odata decatu numai barbati estraordinari. Ma admiratiunea nostra este si mai mare, candu ne aducemu aminte, cã elu s'a luptatu in contr'a ideiloru tempului seu in numele ideiloru moderne, si desi a traitu in secululu trecut, dara armele si le a luatu in ainte din secululu nostru, si apoi e cunoscutu cã numai barbati estraordinari anticipeza cu dieci si sute de ani in ainte ideile cele adeverate ale omenimei, la cari contemporanii loru inca nu se potu redicã. Si deca intre atari impregiurãri lupt'a lui totusi a avutu ceva succesu, atunci acel'a a fostu singuru efectulu curagiului lui celui neinfrantu, prin care a potutu altui in secululu seu una planta esotica din secululu nostru.

Libertatile si scutintiele, ce le a pretinsu episcopulu Clain in reprezentatiunea acést'a pentru clerulu si poporulu seu, nu au trecut nice un'a preste marginile diplomei leopoldine, si au fostu urmatoriele: Egal'a indreptãtãre a clerulu unitu cu celu romano-catolicu, liberarea clerulu unitu dela sarcinile reali si personali, precum decime, tacse si altele, fondu internu in fia-care parochia pentru preotulu unitu si asignarea de midiloce de subsistintia pentru clerulu unitu seau prin decime seau prin portiuni canonice seau pre alta cale, tractarea prunciloru preotiloru uniti nu cã iobagi ci cã liberi, primirea Romaniloru uniti in numerulu celoru patru confesiuni recepte, dispusetiunea, cã episcopulu unitu se aiba scaunu si votu in guvernulu tierci cã consiliariu, concesiunea cã Romanii nobili uniti de cari dice episcopulu, cã se aflãu in

Ardealu preste 700 se se pota urcă la ori ce demnitate civila, si in specie pana la demnitatea de capitani in districtulu Fagarasiului si alu Cetatei de piatra si de Comiti supremi in Comitatulu Huniadorei, precum si de assessori la tabl'a regésca, asemenea concessiunea, cá se pota intrá si in corporatiunile industriali, mai departe dispusetiunea, cá clerulu si poporulu seu se fia representatu in diet'a tieiei nunumai prin episcopulu, ci inca prin trei barbati din cleru si trei din poporu si prin teologulu de langa episcopulu, pedepsirea aspra a toturoru acelor'a, cari aru opri pre copiii uniti dela scola, cassarea toturoru legiloru aduse si ordinatiuniloru emanate in contr'a diplomei leopoldine, liberarea unitiloru din fondulu regescu dela ori ce robote, si redicarea Blasiului la rangulu de cetate libera regésca.

Acest'a a fostu cuprinsulu representatiunei. Sorteá ei o vomu vedé de alta data. (Va urmá).

Astronomulu Pater Angelo Secchi.

S'a dísu si se díce de nenumerate ori in tempulu nostru, cá una scientia si una cultura inalta este incompatibila cu credinti'a, va se dica, deca unu barbatu s'a aventatu pana la nivoulu scientieloru moderne, atunci este cu nepotiutia, cá unu atare barbatu se mai puna ceva pondu pre credinti'a basericei. Si totusi esperinti'a de tote dílele ne areta contrariulu in nenumerate casuri. Nenumerate persone de cultura si scientie forte inalte, ma nenumerate persone, cari prin studiu si diligintia ajutate de talente mari s'au redicatu pana la gradulu ace'l'a alu scientiei si alu culturei, care cuprinde in sine totu ce a produsu secululu alu nouesprediecele numitu alu luminiloru, au remasu pana la morte fii adevirati ai basericei, din sinulu caror'a credinti'a nunumai cá nu s'a stinsu nice odata, dara inca a crescutu si s'a intaritu totu mai tare, cátu cultur'a si scienti'a a fostu pentru eli unu fulceru alu credintiei. Dintre acesti nenumerati barbati vomu pune cu ocasiunea acést'a in aintea ochiloru cetitoriloru nostri numai pre unulu, si acest'a este Pater Angelo Secchi, astronomulu per excellentiam alu secululu nostru, despre acarui scientie inalte si inventiuni epocali pre terenulu físicu in genere si astronomicu si meteorologicu in specie, nu numai potemu díce cá suntu superioare secululu nostru, ci cá au intrecutu si au sboratu celu pucinu cu unu seculu in anite preste toti celi ce in tempulu nostru se ocupa cu scrutarea naturei si a ceriului instelatu. Si totusi barbatulu acest'a, ce a formatu epoca in istori'a scientieloru naturei, pana la or'a din urma a pastratu si aperatu credinti'a in adeveturile santei nostre baserici, ma cu cátu strabateá mai adencu in arcanele naturei si cu cátu orisonulu cunoscentieloru lui celoru vaste se estindeá totu mai tare, cu atât'a credinti'a lui devineá mai umilita, mai firma si mai adenca. Unu esemplu viu si cátu se pote mai instructivu este elu pentru secululu nostru celu necredintiosu, cá scienti'a cea mai inalta, deca numai nu se ingamfa

de superbia, nunumai că pote fi laolalta cu credința, ci inca pre acést'a o nutresce si intaresce.

Pater Angelo Secchi fu nascutu la 29 Juliu 1818 in Reggio in Itali'a. In tineretie dupa-ce intrase in statulu monacalu, spre care a semțitu totu de a un'a una aplicare irresistibila, funcționă mai antâiu că professoriu de matematica si fisica in colegiulu Georgetown din Washington in Americ'a. Reinforcundu-se indaraptu petrecu in Rom'a că directoriu alu turnului astronomicu pontificiu in ocupatiune continua cu scientiele fisice si astronomice pana la morteai intemplata in 26 Februaru 1878.

Inventiunile lui Secchi pre terenulu astronomiei si alu meteorologiei suntu multe si de insemnatate decidiatoria. Din aceste vomu enumeră numai ver o câteva, că cetitorii nostrii se-si pota face una idea despre activitatea cea mare si agerimea cea extraordinaria a barbatului acestuia, cu care pre dreptulu se lauda sant'a baserica.

Cea de antâiu descoperire alui Secchi pre terenulu astronomicu a fostu descoperirea inelului alu treile in giurulu planetului Saturnu¹⁾ la anulu 1850. Curundu dupa ace'a in anulu urmatoriu 1851 cu ocaziunea unei intunecimi de sore facu descoperirea cea interesanta, că radiile, ce esu din midiloculu discului solaru, suntu multu mai intensive, că cele ce esu din margine. Din descoperirea acést'a Secchi trase conclusiunea, că sorele trebue se fia incungiuratu de una atmosfera, care conclusiune cu ajutoriulu analizei spectrale deveni mai târdiu evidenta. Atmosfer'a acést'a a sorelui, dupa Secchi este menita a stemperă eradierea cea prea mare a caldurei din sore, si prin acést'a a tramite pamentului nostru numai atât'a caldura, câta este de lipsa pentru organismele depre pamentu, căce deca nu ar' esiste atmosfer'a acést'a a sorelui, atunci sorele ar' eradiă din sine atât'a caldura pre pamentu, câtu nice unu organismu nu ar poté mai multu se traiésca. „Este cu nepotintia“, dice Secchi vorbindu despre objectulu acest'a „a nu vedé si a nu recunosce in totalitatea creatiunei una intieptiune infinita, carea desi a datu materiei unele legi elementari, totusi le a sciutu acomodă astu-feliu, câtu consecintiile loru cele mai departate se sté in armonia cu esistinti'a vietiei organice si cu fericirea fiintieloru rationali, cari numai dupa sute de seculi aveđu se impopuleze suprafaci'a planetului nostru. Chiaru in intemplantile aceste neasteptate stralucesce intieptiunea eterna, carea ne pune in uimire prin multimea ideiloru si prin precisiunea, cu carea si scie ajunge scopurile“²⁾).

¹⁾ Saturnu este dupa Jupiter celu mai mare planetu, ce la olalta cu pamentulu se invertu in giurulu sorelui. Elu este incungiuratu pre la midilocu de unu inel despartitu in trei parti, din care cauza in limb'a poetica a astronomiei se numesce «mirele ceriului». Doue pârti ale inelului acestuia erău cunoscute de mai iu ainte. Secchi a aflatu a trei'a parte. De pamentu este departe de 165 milioane miluri, si volumulu lui de 900 ori mai mare că a pamentului.

²⁾ Le Soleil. T. II. pg. 321. Paris.

Indata ce Secchi fini arangiarea si provederea turnului celui nou astronomicu din Rom'a, a carui directiune s'a fostu concrediutu lui, numai decatu cugetulu lui principalu a fostu a supune unei noue revisiuni catalogulu stelelor duple a astronomului Struve si a constatá ore potese observá ore care misicare a steleloru acestor'a. Siepte ani s'a ocupatu Secchi in continuu cu lucrulu acest'a grandiosu, acarui rezultate le a si depusu in unu opu anumitu. Cu multa precisiune a aflu Secchi dupa una intreprindere asia colossala, cá din 1082 stele 81 s'au misicatu in adeveru atát'a, cátu acést'a se pote observá si cá probabilu misicarea acést'a este in orbite inchise, la 291 este misicarea dubia, éra la 606 nu s'a potutu observá nice una urma de misicare.

Unu obiectu inca si mai interesantu alu observatiuniloru si scrutariloru lui Secchi au fostu *stelele nebuloase* si unele *corpuri planetari*. Secchi a fostu celu de antaiu, care din petele celoru patru trabanti¹⁾ alui Jupiter a calculatu tempulu rotatiunei loru in giurulu lui. Secchi a fostu celu de antaiu, care a scrutatu mai de aproape pre planetulu Marte, din care cauza in onorea lui s'a datu unui tienutu alu planetului acestuia numele „Secchi“. Secchi a fostu celu de antaiu, care a scrutatu mai de aproape craterulu celu giganticu din luna numitu „Copernicus“. Inse obiectulu lui de predileptiune intre stelele ceriului a fostu scrutarea fisica a sorelui. Resultatele, la cari a ajunsu elu dupa una scrutare indelungata a sorelui, le a depusu in opulu seu celu mai classicu si mai celebru intitulatu „Le soleil“ = sorele, prin care a intreputu pre toti astronomii totororu tempuriloru, ce s'au ocupatu cu corpulu acest'a grandiosu cerescu. Opulu acest'a s'a si tradusu dejá in tote limbile cele culte ale Europei.

Afora de observarile si scrutarile aceste, cari si numai singure aru fi fostu in stare a absorbe cu totulu viet'a unni omu, Secchi a ruptu cale si pentru scienti'a cea cu totulu noua a astrofizicei, carea nu se ocupa numai cu misicările si departarile steleloru, ci mai multu cu constitutiunea loru fisica. Elu a fostu inventatoriulu asia numitulu Heliospectroscopu, cu ajutoriulu caruia a esaminatu mai multu de 4000 de stele fiese cu privire la materia fisica din care suntu compuse. Cu ajutoriulu instrumentulu acestuia a redusu stelele fiese la 4 clase principali, si a constatatu, cá in ele se afla totu acelesi elemente, cari ne suntu noue cunoscute depre pamentu, si in specie cele din clasea a dou'a au multa asemenare in privinti'a temperaturerei cu sistemulu nostru solariu, de care se tiene si pamentulu nostru. Cele din clasea antaia areta din contra una temperatura enorma, pre candu cele din clasea a trei'a si a patr'a s'au recoritu multu mai tare cá sistemulu nostru solariu. Secchi in urm'a scrutariloru acestor'a magnifice a ajunsu la resultatulu certu, cá universulu intregu este compusu din aceasi materie, dupa acelasi planu si se guvernéza dupa acelesi legi.

¹⁾ Trabanti suntu corpuri ceresci, ce se invertu in giurulu unui planetu. Lun'a este unu trabantu alu pamentulu. Jupiter are 4 atari trabanti cá lun'a.

Totu cu asemenea rezultatu stralucitu a scrutatu Secchi si asia numitele *stele nebuloase*, si a constatatu cu privire la ele, că nu suntu altu ceva decatu nescari masse enorme de gasu, va se dica de una estensiune, ce trece preste tota intipuirea noastra. Ma nice *cometii*, stelele cele mai curiose si mai comice depre ceriu, inca nu i a ignoratu Secchi, si elu a fostu celu de antaiu, care a probatu pana la evidintia, că cometii nu suntu corpuri solide ci gazeose, dupa-ce in anulu 1852 i a succesu a observá una stea ficsa prin simburele unui cometu, ce'a ce deca ar' fi solidu nu ar' fi cu potintia.

Tote aceste areta că Secchi a scrutatu ceriulu instelatu prin arceanele lui cele pana la elu in multe privintie impenetrabili.

Nu cu mai pucinu rezultatu s'a ocupatu Secchi si cu scrutari meteorologice. In specie dupa ce Secchi a observatu una legatura si relatiune óre careva intre schimbarea tempului si intre magnetismulu pamentului, elu a fostu celu de antaiu, care a construitu unu observatoriu magneticu pentru a poté pre calea acést'a controlá legatur'a ce este intre amblarea tempului si magnetismulu pamentului. Cu ajutoriulu observatoriului acestuia, i a succesu a aflá legile legaturei acestuia, dupa cari se potu predice cu câte doue trei díle mai in ainte vifore si orcane de mare, prin ce a prelatu unu ajutoriu nespusu de mare artei navigatiunei.

Inse productulu lui celu mai stralucitu pre terenulu celu vastu, greu si incurcatu alu meteorologiei a fostu *Meteorografulu* espusu de elu la espusetiunea universala din Parisu la anulu 1858. Este acest'a unu instrumentu fisicu construitu cu una genialitate, ce intrece pre tote instrumentele de genulu acest'a. Cu ajutoriulu instrumentului acestuia pote omulu se observeze in modulu celu mai precisu in fia-care patrariu de ora tote schimbarile cătu de micutie in temperatura, umediel'a aerului, puterea ventului si direptiunea lui, pana si tempulu sosirei ploiei computatu dupa ore. In decursulu espusetiunei Secchi in fia-care dí petreceá mai multe ore langa instrumentulu seu fiendu gata a dá desluciri ori si cui in ori care din limbile cele culte ale Europei. Aplausulu si admiratiunea, ce o a seceratu Secchi cu *Meteorografulu* seu in decursulu espusetiunei dela intréga lumea culta a intrecutu tote asteptarile. Intre 47,000 de espunetori artisti Secchi a capetatu medal'a prima, éra Imperatnlu Napoleonu III in presenti'a imperatului Austriei si a Rusiei, a regiloru Prusiei, Belgiei si a altora l'a decoratu cu insigniele unui oficiu alu legiunei franceze de onore.

Unu barbatu cu cunoscintie fisice asia vaste cá Secchi, de sine se intielege, că nu s'a potutu multumí numai cu atât'a, ci a trebuitu se tinda si in acoló, cá tote fenomenele cele multe ale naturei, ce le a studiatu si scrutatu elu atâtu de afundu, se le reduca la unitate si se le esplice din unu singuru principiu, va se dica a trebuitu se pasiésca si mai departe la construirea unei filosofie a naturei, in carea singura si afla cunoscintiele positive centrulu si coron'a loru adeverate. Acést'a o a facutu Secchi in opulu seu: *Unité*

delle forze fisiche. In opulu acest'a si a propusu Secchi a aretá, ce legatura si nessesu intimu este intre diversele poteri ale naturei, precum lumin'a, caldur'a, magnetismulu, electricitatea, proprietatile fizice si chemice ale corpuriloru, asia cátu jace tare aproape conclusiunea, cumcá tote poterile aceste suntu numai moduri diverse ale uneia si aceleiasi poteri, va se difa in universu nu esista decátu una singura putere. Cugetulu acest'a genialu alui Secchi a datu ansa la alu doile cugetu analogu, cá deca numai una putere esista in universu, atunci si numai una materie trebue sc esista, si asia numitele elemente chemice in ultim'a loru analiza trebuescu in privint'a calitatii se consté din aceasi materie, care cugetu in dilele nostre dupa mai multe experimete devine totu din ce in ce mai probabilu. Din unitatea materiei si a puterii in universu s'a redicatu Secchi la una idea multu mai sublimu si mai impunetoria despre intieptiunea cea infinita alui Domnedieu Creatoriulu, decátu cum au fostu in stare fisicii din aintea lui, cari in urm'a pucinetatei cunoscintieloru eráu necessitati a admite una multime de poteri si materii heterogene pentru a esplicá fenomenele naturei. Astufeliu Secchi si pre terenulu filosofiei naturei a datu pentru multi seculi in ainte una direptiune, dela care ea de securu cá nu se va mai abate nice candu in venitoriu.

Cáti dintre pigmeii aceia, ce tindu a brilá cu necredint'a esecusanduse cá nu o mai potu conciliá cu scient'a moderna, se potu barenu pre departe asemená in privint'a multimeii, profundimeii, claritatei si vastitatei cunoscintieloru cu acestu gigante alu secululu nostru? Si totusi in sufletulu acestuia scient'a cu credint'a se imbratiosiaú cá fratii spre esemplu viu si de imitatu pentru toti aceia, ce au ochi de vediatu si urechi de auditu.

Profeti'a Mantuitoriulu nostru dela Marcu capu X. viersu 29 & 30.

Candu Mantuitoriulu nostru poftieá dela discipulii sei sacrificii mari pentru caus'a sa si a Evangeliulu, atunci de comunu le promiteá pentru acést'a resplata magnifica in lumea cealalta, unde este adeverat'a patria a omulu. Promisiunile aceste suntu si ele, ce e dreptu, una specie de profetie, inse numai in sensu forte largu, pentru-cá implinirea loru este rezervata cu totulu lunei celeilalte. Candu inse Mantuitoriulu nostru promite discipulologu sei, cari voru urmá preceptele si consiliile lui, resplata inca in lumea acést'a, atunci promisiunile aceste cadu in cadrulu profetieloru in sensulu celu mai strinsu alu cuventulu. Una atare profetia suntu cuvintele Mantuitoriulu nostru in Evangeliulu dela Marcu X. 29 & 30, unde dife: „*adeveru, adeveru difu voue, nimene nu va lasá cas'a sa, seau frati seau sorori, seau tata seau mama, seau socia seau copii seau agrulu pentru mine, si se nu afle inca in viét'a acést'a insutitu atâte case, frati, sorori, mame, fii si agri*“.

Deca cineva, dife Mantuitoriulu, va rumpe din iubire catra Evangeliulu

lui, tote legaturile cele placute de consangenitate, atunci inca in lumea acést'a va aflá alte legaturi de genulu acest'a, si inca insutite. Cum este cu potintia, cá Mantuitoriulu se mangaia pre discipulii sei, cá voru aflá asia ceva inca in lumea acést'a, candu Elu le a fostu spusu inca mai inainte, cá i tramite in lume, cá pre nesce oi in midiloculu lupiloru? Au intre lupi va aflá cineva parinti, frati, sorori, mame si fii? Cu greu, tare cu greu voru fi intielesu auditorii lui cuvintele aceste, ce numai dupa câtiva seculi aveáu se încépa a se impliní. Seau dora va dice cineva, cá Mantuitoriulu prin cuvintele aceste a voitu se dica, cá deca discipulii sei, cari eráu Santii Apostoli, si au lasatu pre toti cei mai deaprope ai loru, pentrucá se mergea in lume, si se predice Evangeliulu, atunci in celi ce le voru primí predic'a, voru aflá si mai multi de aproape ai loru, si si mai de pretiuitu, cá unii, cari voru fi legati de eli prin caritatea divina, ce lega pre omeni deolalta mai multu si mai strinsu cá ori ce legatura de consangenitate. Inse toti accia, ce au primitu credint'a predicata de Apostoli vorbindu dupa logie'a stricta eráu fii ai loru, cum i si numesce suntulu Joanu Evangelistulu, cá unii pre cari insii i au nascutu pentru Evangeliu, precum si dice Santulu Apostolu Paulu, cá suntu fii, pre cari i nasce intre doreri, pentrucá multu a trebuitu se suferé, pana candu i a castigatu pentru Evangeliu. Mantuitoriulu inse dice in loculu nostru, cá voru aflá insutitu tote clasele de consangeni lasati acasa, ma chiaru si casele si agrii parasiti.

Tote aceste ne areta, cá Mantuitoriulu altu ceva a intielesu prin cuvintele aceste profetice. Ce a intielesu inse, vomu vedé numai decátu.

Mai bine de trei sute de ani au trebuitu se treca, pana candu profeti'a acést'a a inceputu a se impliní. Candu inse a inceputu a se impliní, atunci s'a implinitu din litera in litera, asia câtu este pentru noi unu argumentu irrefragabilu, cá numai Domnedieu Atotuscutoriulu a potutu prevedé asia ceva cu atât'a claritate si precisiune.

Cine nu vede, câtu de perfectu s'a implinitu profeti'a acést'a atunci, candu au inceputu in Orientu si in Occidentu a se fundá monastiri de barbati si de femei; candu crestini zelosi luáu asupr'a sa de buna voia sarcin'a practisarei si a celoru trei consilie evangelice pre langa precepte; candu persone de ambe secele renuntiáu de toti ai sei, parinti, fii, frati, avere pentru Domnedieu si deapropele si pentru invetiatur'a Evangeliului; candu acesti barbati si femei se lipsieáu de buna voia de tote desfetarile familiari si de consangenitate, si candu toti acestia intrandu in viét'i'a monastica afláu in monastiri alti parinti, fii, frati si sorori, asiá câtu terminii acestia usuati pana atunci numai in familia, incepuru a se usuá, si inca nu odata cu mai multu dreptu si in monastire. Ma pana si case si agrii insutiti facia cu celi parasiti au aflatu personele aceste in viét'i'a monastica, chiaru asia precum a predisu Mantuitoriulu. Cá este cunoscutu, cum liberalitatea credintiosiloru au dotatu monastirile cu edificie nu odata grandiose si cu averi estinse, asia încátu din

punctulu acest'a de vedere unulu fia-care monacu affá in viéti'a monastica in case si agri insutitu mai multu cá ace'a, ce a parasitu in seculu.

Lucrulu celu mai minunatu inse si mai admirabilu este, cá profeti'a acést'a numai atunci s'a implinitu, candu monachii au intratu in monastire din semtiu curatu, va se dica, candu au parasitu pre toti ai loru laolalta cu averea numai singuru din iubire catra Domnedieu si din zelu adeveratu de a implini pre langa precepte si consiliile evangelice fora de alte cugete rezervate. Candu din contra monastirile au decadiutu si monachii au intratu in ele cu cugete lumesci uitandu scopulu celu adeveratu alu victiei monachali, candu monachii au parasitu pre ai loru, nu pentru cá se se dedice cu totulul lui Domnedieu si deapropelui, ci pentrucá se-si procure una vietia lumésca si comoda, atunci profeti'a nice odata nu s'a implinitu, pentrucá lipsieá conditiunea principala. Cà in atari casuri in loculu iubirei familiari intre monachi a donnitu totu de a un'a invidi'a, rancorulu, intrig'a si alte vitie. Acést'a pentrucá nu au lasatu pre ai loru pentru Domnedieu si Evangeliulu lui, ci pentru desfetari. Ma chiaru nice agrii si casele promise de Mantuitoriulu inea nu le au aflatu in casurile aceste triste. Dovada este despre acést'a istori'a monachismulu resariteanu, care areta, cum s'a pierdutu pre diverse căli averea monastirisca incependu dela tempulu de cându monachii s'au abatutu si si au uitatu de chiamarea loru. S'au intemplantu, ce e dreptu, si in apusu secularisari de averile monastiresci, de si monachismulu nu erá decadiutu, ma chiaru in dilele nostre in unele staturi. Inse atunci totu de a un'a liberalitatea poporulu a suplinitu éراس, ce a luat statulu, si profeti'a Mantuitoriulu totusi s'a implinitu. In resaritu inse unde averea s'a pierdutu, acoló pre nice una cale nu s'a mai recastigatu, pentrucá monachismulu nu mai erá demnu de ea. Profeti'a Mantuitoriulu nostru despre vietia si chiamarea monacala se cuprinde in cuvintele aceste, despre vietia monacala, carea este un'a din institutiunile cele mai frumose ale basericeii, si care este in stare a aduce nespusu folosu omenimei, deca cumva este la inaltinea destinatiunei ei.

Unei cunoscentie numai omenesci i ar' fi fostu cu totulul cu nepotintia a prevedé prin seculi departati lucruri venitorie cu atât'a claritate si precisiune, ci singuru numai atotu scientiei lui Domnedieu¹⁾.

Din estetic'a ornateloru basericesci.

Ornatele basericesci suntu unulu din obiectele acele in cultulu divinu, cari contribue tare multu, cá pomp'a cultulu se fia corespundiatia misterieloru intrupate in elu. Din caus'a acést'a credemu, cá nu va fi fora de folosu, deca in cele urmatorie vomu espune pre scurtu unele legi elementari din estetic'a ornateloru basericesci. Acést'a cu atât'u mai vertosu, cá dupa-ce

¹⁾ Lucrare libera dupa T. H. Martin in »Annales de Philosophie chretiennes» 1881 Nr. 5.

industri'a, ce se ocupa cu pregatirea ornatelor acestor'a, in timpul mai nou a facutu progrese forte frumose, si procurarea lor a devenitu multu mai usiora cá in timpii trecuti, éra in privinti'a calitateri si a pretiului se pote una baserica provedé cu ornate si frumose in intielesulu adevveratu alu caventului si si eftine multu mai usioru cá pana acum. Cea ce nu odata lipsesce, este gustulu adevveratu si desvoltatu, din care apoi urméza, cá se procura câte unu ornatu, care cu colorile si figurile tiesute in elu face una impresiune tare neplacuta asupr'a privitoriloru, ma câte odata sternesce si risu in omeni preceptoru si de gustu.

Nu ne vomu ocupá noi aci cu croitur'a ornatelor preotiesci, cá-ce ace'a in essentia este pretotindine uniforma. Ci ne vomu ocupá pre scurtu numai cu coloritul si cu infrumsetiarea lor cu figuri, indigitandu unele reguli estetice. In specie vomu considerá felonele cu apertinentiele lor epitrafilulu, manecarile si cingatori'a, cari de comunu suntu din aceasi materie, fiendu-cá aceste atragu mai tare atentiunea privitoriloru.

I. De câte ori este vorb'a de felonu, deca acel'a nu este negru, totu de a un'a trebuie se facemu deosebire intre colorea lui principala si intre colorile secundarie. Colorea principala este asiá dicundu campulu felonului, éra colorile secundarie suntu florile campulu acestuia. Se nasce acum intrebarea, cá dupa legile estetice, in ce relatiune trebuie se fia colorea principala facia cu colorile secundari? La intrebarea acést'a raspundemu, cá ins'asi mintea noastra ne areta doue legi, dupa cari se se normeze relatiunea acést'a. Antái'a lege este, cá nice odata colorile secundarie se nu ocupe mai multu spatiu cá colorea principala, căce atunci campulu dispare, si disparendu campulu totu lucrulu este nenaturalu si prin urmare nu mai pote fi frumosu. Deca pre ceriu pentru esemplu aru fi mai multe stele decâtu azuru, atunci ceriulu nice pre departe n'ar fi asia frumosu si atragatoriu. Deca pre unu campu verde ar' fi mai multe flori cá verdetia, atunci campulu ar' incetá de a mai fi pentru noi asia desfetatoriu. Acést'a este cea de antái'u regula. A dou'a regula este, cá deca colorile secundari suntu mai multe. atunci atátu intre ele si cea principala câtu si intre ele laolalta se fia una simmetria óre careva. Simmetri'a acést'a constá in urmatoriele norme estetice. Colorile secundarie nu este iertatu nice odata se cuprinda un'a fiacare spatiu in una forma de mare, fiendu-cá ele atunci desfeteza numai cu frumseti'a lor, si apoi acést'a nu este destulu, ci trebuescu se desfeteze si cu gruparea lor simmetrica. In unu tipu p. e. nu ne desfetéza numai frumseti'a coloriloru ci mai multu gruparea lor simetrica laolalta in unu totu. Deca acum suntu mai multe colori secundarie, p. e. cinci, atunci cea de antái'u se cuprinda spatiu mai multu, a doua mai pucinu, a trei'a si mai pucinu, a patr'a inca si mai pucinu éra cea din urma se cuprinda spatiulu celu mai pucinu. Simmetri'a acést'a inse intre colorile secundarie nu consista numai in proportiunea cu privire la cualitatea spatiului ce-lu ocupa un'a fia-care, ci si in simmetri'a cu privire la afinitatea

loru. Din caus'a acést'a nice odata nu este iertatu, cá colorile, ce in privinti'a cualitateri spatiului, ce-lu ocupa, suntu vecine, se fia tare departe deolalta in privinti'a afinitateri, fiendu-cà atunci simmetri'a in privinti'a cantitateri spatiului s'ar' strică si nimicel prin dismetri'a in privinti'a afinitateri. Unu esemplu va lamuri lucrulu de ajuusu. Am p. e. unu ornatu cu 5 colori secundari. Dintre aceste coloroa prima ocupa spatiulu celu mai multu. Dupa ea vine coloroa a dou'a. Prin urmare aceste doue suntu vecine in privinti'a cuantitateri spatiului. Deca acum coloroa cea de antâiu este cea alba, atunci nu este nice de cum nice iertatu nice frumosu, cá a dou'a care urméza indata dupa ea, se fia prea departe si diametralu opusa albului, p. e. verde, venetu seau rosiu inchisu, fiendu-cà atunci deosebirea intre ele este prea mare. Ci va fi forte frumosu, deca a dou'a colore va fi unu galbinu deschisu, fiendu-cà galbinulu deschisu este coloroa cea mai aproape de albu. Cum-cà câtu de naturala este legea acést'a, carea opresce, cá din o colore se se tréca deodata la alt'a diametralu opusa, ne areta chiaru si legile tonurilor in multe privintie analoge legiloru coloriloru. Deca cineva cantandu linu, deodata fora de leacu de trecere, va incepe a strigá câtu ce pote, atunci nu numai cá e uritu, dara inca sternesce si risu in auditori. Asemene este de a se urmá si intre coloroa a dou'a si a trei'a, apoi intre a trei'a si a patr'a si asiá mai departe. Deca coloroa a dou'a a fostu unu galbinu deschisu, atunci a trei'a va fi forte uritu deca va fi unu venetu p. e. pentru-cà érasu suntu prea departe deolalta. Ci va fi forte frumosu deca a trei'a va fi unu rosiu alburíu, fienducà acést'a e mai aproape de galbinulu deschisu. A patr'a pote se fia violetu deschisu care semena multu cu rosiulu de lenga elu, éra apoi a cinci'a verde deschisu care e celu mai aproape de violetu. Pre calea acést'a se produce una trecere lina si naturala dela una colore la alt'a atâtu in privinti'a spatiului, ce-lu ocupa una fia-care, câtu si in privinti'a afinitateri, din cari apoi resulta una elegantia câtu se pote mai frumoasa. Colorile forméza atunci tote laolalta unu totu simmetricu si nice un'a nu nimicesce pre cea alalta, ci din contra producu un'a specie de clarobscuru alu coloriloru, care este idealulu artei picturei. Totu dupa regul'a acést'a trebuie se se normeze si relatiunea intre coloroa principala seau campu, si intre prim'a colore secundaria. Deca p. e. campulu a fostu rosiu, atunci ar fi forte uritu candu prim'a colore secundaria ar fi alba, pentru-cà rosiulu si albulu suntu prea departe deolalta, ci va fi forte frumosu, deca va fi violetulu seau aurantiulu, cari suntu cele mai aproape de rosiu. Afora de ace'a este gresiel'a cea mai mare candu colorile cele deschise ocuru amestecate cu cele inchise in unu ornatu, p. e. verdele deschisu cu rosiulu inchisu fienducà atunci se nimicescu un'a pre alt'a, din care cauza din punctulu acést'a de vedere colorile trebuie se fia totu deaun'a omogene, seau tote inchise seau tote deschise. Éra ce atinge campulu, coloroa lui pote se fia ori si care. Cea mai frumoasa inse si cea mai nimerita este coloroa cea alba, cá coloroa cea mai solemnna. Dela legile aceste singuru

numai atunci este iertatu a face ceva abatere, candu colorile felonului au se esprime unu ce ore care din natura, seau candu prin ele se decopieza ceva din natura, fienducà atunci legile naturei concadu cu ale esteticei. Asia p. e. deca pre unu ornatu este tiesutu ceriulu instelatu, atunci pote fi campulu venetu si colorea secundaria aurantiulu steliloru, fienducà natur'a astufeliu ne presenta ceriulu, si celu ce altumintrule ar' representá ceriulu, l'ar' representá nenaturalu, si prin urmare nefrumosu, desi chiaru si in casuri de aceste este cu potintia una idealisare a coloriloru.

II. Ce atinge figurile tiesute in felonu, legea principala este incungiurarea abundantiei, va se dica nu este iertatu, cá se fia figuri prea multe pre felonu si prea varii, cãce in una atare abundantia frumosulu se pierde cu totulu, si ochiulu nu mai observéza nemiecu decâtu una impiestrittura tare fora gustu. Éra a dou'a lege este, cá figurile se esprime totu de a un'a una idea si se fia naturalu, va se dica, se nu fia numai figuri incurcate fora sensu, ci figurile se fia asia dicundu una scrisore legibila, ce cuprinde in modu simbolicu unu misteriu ore care alu credintiei nostre, si afora de ace'a se represente unu obiectu, ce se afla in adeveru in natura, pre care apoi se-lu idealizeze si se-lu represente multu mai frumosu decâtu cum lu produce natur'a. Acést'a, pentrucà acel'a este scopulu artei, cá se representeze natur'a, inse nu natur'a uscata, ci natura idealisata, va se dica cea ce produce art'a se fia multu mai inaltu decâtu cea ce produce natur'a. Art'a opresce totu ce e in contr'a naturei, fienducà ce e nenaturalu nu pote fi frumosu. Inse de alta parte demanda, cá artistulu se se redice susu preste natura, si acoió se o incungiure cu una splendore, ce numai fantasi'a i o pote dá, cãce altumintrule art'a nu va esi nice odata din sfer'a cea comuna a lucruriloru cotidiane. Numai deca se observéza legile aceste, este art'a una specie de anticipatiune, una specie de presentiu alu naturei idealisate *per excellentiam*, alu naturei clarificate, cum va fi ea la capetulu lumii, candu *natur'a se va liberá din stricatiune spre libertatea gloriei fiiloru lui Domnedieu*, precum dice S. Apostolu Paulu.

Purcediendu din principiile aceste baseric'a nostra prescrie, cá pre felonu se se esprime riurile darului, ce curgu din preotia in tienaturile inimiloru credintiosiloru, se intielege de sine, cá dupa legile artei, va se dica prin figuri naturali idealisate, pentru-cà baseric'a nu voiesce se calce legile artei, ci din contra se le nobilíteze, cãce cea ce a disu Mantuitoriulu despre totu ce e in lume, „*eu am venit, cá vietia se aiba, si mai multa se aiba* se intielege si despre arta. Din motivulu acesta felonele acele suntu mai frumoase, pre cari suntu tiesute de susu pana diosu linie oble seau curve infrumsetiate cu ramuri si cu flori, pentrucà liniile esprima forte frumosu riurile darului, éra florile fructele aceluia. Prin aceste se satisface legeri aceleia artistice, carea dice, cá figurile, se esprime una idea, unu misteriu ore care. Éra deca flóriloru suntu naturali inse idealisate, va se dica asia frumoase, precum nu le

produce natur'a nice odata, atunci se satisface si legii celei lalte, cã artistulu se nu atace natur'a, ci se o redice in sferele cele inalte, unde ea de sine nu se pote redic'a nice candu. Monstruose si in contr'a toturoru legiloru estetice suntu mai cu sema felonele acele, pre cari nu suntu altu ceva decãtu cictiacuri si arabescuri seau figuri, la cari nu le corespunde nemicu in natura, si prin urmare nice nu potu se esprime nice una idea si nu se potu nice idealisã, cãce cea ce e in contr'a naturci, acc'a nu pote fi idealisatu.

In urma mai adaugemu, cã frumseti'a unui ornatu nu se indrepta nice odata in prim'a linia dupa multimea coloriloru, ci mai multu dupa simmetri'a intre ele si dupa frumseti'a si idealismulu obiecteloru tiesute in ele. Ma pote se fia unu ornatu forte frumosu si deca consta numai din una colore si penumbr'a lui, de unde este una gresielã mare, candu in ornatele basericesci se pune pondu numai pre multimea coloriloru. Deca inse suntu mai multe colori, si acele suntu grupate in modu simmetricu si se incungiura monstruositatele in figuri, atunci ornatulu este cãtu se pote mai frumosu.

Fabricantii de ornate basericesci producũ altumintrule materii diverse incepẽdu dela cele produse dupa tote legile estetice pana la adeveratele monstruositiãti artistice. Acãst'a o facu eli, pentrucã gradulu de cultura alu cumperatoriloru este diversu incepẽdu dela gustulu celu mai desvoltatu pana la lips'a totala de gustu esteticu. Si apoi scopulu loru este, cã marfa loru se trãca, era nu se tiena prelectiuni estetice. Deca inse unu cumperatoriu se va indreptã numai dupa legile aceste elementari, atunci nice odata, sub masc'a de frumosu nu va cumperã monstruositiãti artistice.

Rousseau despre caracterulu Evangelielorũ si a Mantuitoriului nostru.

Poterea adevãrului este atãtu de mare, cãtu nu arareori chiaru si inimicii lui celi mai mari suntu siliti se-lu marturisesca: Esempulu despre acãst'a avemu in adevãrulu santei nostre religiuni. Cãti inimicii nu a avutu ea in tote tempurile! Si pre lenga tote aceste nice unulu n'a fostu, care se nu fie fostu silitu din candu in candu a i recunocse si marturisi solemnu adevãrulu. Unu atare inimicu alu ei a fostu si enciclopedistulu francesu Rousseau. Pre langa totã inimiciti'a lui inse pucini au marturisitũ adevãrulu ei in cuvinte asia elocente, cã elu in cuvintele din opulu seu numitu Emil. Tom. III. Cartea 4., pre cari le lasamu se urmeze aci, cã pre unele, ce ori ce preotu le pote folosĩ parte in concinũ, parte in conversatiune cu necredintiosii, de ora ce contiena unu argumentu alu divinitatei religiunei crestine, si inca dela unulu din inimicii ei celi mai mari.

„Marturisescu sinceru“ dăce elu „că majestatea santei Scripturi me imple de uimire, si santieni'a Evangeliului mi rapescce inim'a. Opurile filosofiloru cu tota pomp'a loru, câtu suntu de pucinu pretiu facia cu Evangeliulu. Ore e cu potintia, că unu opu de odata atâtu de sublimu si de simplu se fia opulu unui omu? Se pote, că acel'a, acaruia istoria o enarêza, se nu fia decâtu numai unu omu? Ore este tonulu din elu, tonulu unui entusiastu seau alu unui ambi-tiosu? Căta suavitate! căta curatieniu de moravuri! Căta gralia atragutoria in invetiaturile lui! Căta majestate in principiile lui! Căta intieleptiune pro-funda in vorbirile lui! Căta presentia de spiritu, căta finetia si cătu adeveru in respunsurile lui! Căta domnia asupr'a toturorur affectelorui lui! Unde este omulu, unde intieleptulu, care scie lucră, scie suferi si scie mori fora debilitate si ostentatiune? . . . . Despre Socrate se dice, că elu a inventatu moral'a. Inse inainte de ce elu a aflat'o, altii in patri'a lui au fostu practisat'o. Elu nu a facutu altu ceva decâtu a disu ace'a ce altii au fostu facutu inainte de elu; elu a facutu numai prelectiuni din esemplele dinaintea lui. Aristide a fostu dreptu inainte de ce Socrate a fostu invetiatu ce e dreptatea; Leonida a fostu moritu pentru patri'a sa inainte de ce Socrate a fostu invetiatu ce e iubirea de patria Spar'a a fostu trêza inainte de ce Socrate a fostu invetiatu ce e trezi'a. Greci'a abundă de omeni virtuosu inainte de ce Socrate a fostu invetiatu ce e virtutea. Inse de unde a potutu invetiă Isusu in midilocolu poporului seu una morala atâtu de curata si sublima? unde singuru elu a datu si prelectiuni si esemplulu. Din sinulu fanaticismului celui mai furiosu (Rousseau intielege fanaticismulu poporului jidoveseu, in midilocolu caruia fū nascutu si crescutu Isusu) a esitu intieleptiunea cea mai inalta, si simplicitatea virtutilorui celoru mai eroice a onoratu pre poporulu celu mai de diosu. Mortea lui Socrate filosofandu linistitu cu amicii sei este cea mai placuta si mai dulce, ce si o pote omulu pofti. Mortea lui Isusu espirandu intre turmente, injuriile, batujocurile si blastemele unui poporu întregu, este mortea cea mai teribila, de care se pote unu omu teme. Socrate luandu cup'a cu venimulu, binecuventa pre celu ce i o a intinsu si plange; Isusu in midilocolu suplicielorui celoru mai infricosiate se roga pentru carnificii sei. Da! Deca mortea lui Socrate este mortea unui intieleptu, atunci mortea lui Isusu este mortea unui Domnedieu.

Varietăți.

Nu de multu au adusu foile cele mari din Europ'a scirea, că una dama anglesa avuta si totu odata si devotata basericei catolice a testatu Santului Scaunu apostolicu una suma de aproape patru milione. Nu pucini se intrêba chiaru si pre la noi, că ce va face Santia S'a cu una suma asia mare? De securu, că nu-i va intrebuintia pentru person'a s'a, ci pentru scopurile basericesci. Si pote omulu intipui, de ce spese mari are Santulu Scaunu apostolicu in guvernarea unei baserici ostinse preste totu pamentulu, cum este baseric'a catolica. Colegiulu celu ilustru alu Cardinaliloru, tribunaliile romane, congregatiunile cele multe, semi-nariile, missionarii, ajutoriele episcopiloru din resaritu si alte lipse neincungurate are se le implinêca Santia S'a totu din alu seu, si in presente nu are alte venite decâtu singuru

numai darurile credincioşilor. Deoa nu ar' fi lipsele aceste ale bisericeii, atunci person'a Santei Sale ar' avé de forte pucianu lipsa, si s'ar' si indestuli cu pucinu.

In 31 Ianuaru st. n. a. c. a moritu in Rom'a Eminent'a S'a Cardinalulu Bilio, unulu dintre celi mai eruditi barbati ai ilustrului colegiu de Cardinali. Elu a fostu presedintele congregatiunii *de fide* pre tempulu conciliului vaticanu, carea a avutu se pregatésca si desbata lucrarile referitorie la credintia pentru conciliu. Pentru eruditunea lui cea universala a fostu membru in mai tote congregatiunile romane cele mai insemnate, precum a congregatiunii sacralui oficiu, de propaganda fide, a indicelui, a rituriloru, a afaceriloru bisericesci extraordinarie, a studiiloru s. a.

Aniversari'a de 400 de ani a nascerei lui Luter sorbata in anulu trecutn cu mare pompa in locu de a intari protestantismulu, ce si fora de ace'a si pierde in continuu din poterea de vietia, a provocatu prin clasele credinciose protestante una apropiare de biserice'a catolica. Nu pucini protestanti s'au convinsu, ca protestantismulu suferé de una contradicere, care in consecintiele cele din urma lu duce la rationalismulu celu mai erasu, precum s'a potutu vedé cu ocaziunea serbatoriei amintite, candu nu numai rationalisti ci chiaru si francasoni si materialisti s'au dechiaratu de adepti alui Luter, si laolalta cu protestantii credincioşi au serbatu aniversari'a lui. In Svedi'a la universitatea celebra protestanta din Upsala imediatu dupa serbarea aniversarei mai multi professori si studenti au trecutn la biserice'a catolica. Misicarea acést'a este inca si mai puternica intre calvinii din Olandi'a, unde mai multe sute de familii de frunte, si unele chiaru ilustre au trecutn la biserice'a catolica.

Inaltulu Ministeriu r. ung. de culte si instructiunea publica prin unu decretu de dto 18 Ianuaru a. c. a dispusu, ca subsidiulu de 25,000 fl. v. a. annali pentru preotimea greco-orientala din Transilvani'a in venitoriu se se imparta nu prin Ordinariatulu metropolitanu gr. orientalu din Sibiu ci prin Ministrulu. Din sum'a acést'a conformu ordinatiunei amintite Ministrulu pote dá si pentru cladiri de biserice si reparaturi. Suplicele se voru indrepta catra Ministrulu, éra banii se voru scote dela perceptorate.

Proiectulu de lege cu privire la casatorfa civila intre Judei si crestini in urm'a unei dechiarári a ministrului presedinte se va luá de pre mas'a dietei si nu se va mai retramite Casei de susu. Desbateréa in Cas'a de diosu decurge acumu. Pre candu scrieamu aceste inse, pre atunci foile din capitala ni aduseru scirea, ca in Cas'a de diosu s'a primitu propunerea cu privire la luarea numitului proiectu de pre mas'a dietei cu una majoritate de 171 catra 131 voturi.

In urm'a unoru tulburari secrete ale socialistiloru, precum si in urm'a unoru ucideri de organe politiane intemplete in dilele din urma preste Vien'a s'a decretatu starca exceptionala, dupa care unele din libertatile individuali prevediute cu unele esceptiuni in lege suntu suspinse pre tempu nedeterminatu, ca astufelin guvernulu mai usioru se pota prinde pre culpabili si delaturá pericolulu, ce amenintia societatea civila. Preste cateva dile proiectulu guvernului relativu la starca esceptionala se va desbate si in dieta, dupa ce comisiunea de 24 insarcinata cu desbateréa si esaminarea lui din punctu de vedere alu oportunitatei si legalitatei si va fi finitu lucrarile.

Editorin si redactoriu responsabilu Dr. Alesandru V. Gram'a.

Tipografia Seminarului gr.-cat. in Blasiu.